REPUBLIKA SLOVENIJA
ZAGOVORNIK NAČELA ENAKOSTI

Železna cesta 16, 1000 Ljubljana

Zadeva: 0700-56/2021/13
Datum: 25. 2. 2022

Zagovornik načela enakosti na podlagi 21. člena v povezavi s 34. in 37. členom Zakona o varstvu pred diskriminacijo (Uradni list RS, št. 33/16 in 21/18 – ZNOrg, v nadaljevanju: ZVarD) ter na podlagi četrtega odstavka 135. člena Zakona o splošnem upravnem postopku (Uradni list RS, št. 24/06 – uradno prečiščeno besedilo, 105/06 – ZUS-1, 126/07, 65/08, 8/10, 82/13 in 175/20 – ZIUOPDVE; v nadaljevanju: ZUP) v zadevi ugotavljanja diskriminacije zoper Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Masarykova cesta 16, 1000 Ljubljana, izdaja po uradni dolžnosti naslednji

SKLEP

1. Obravnava diskriminacije gluhih dijakov ljubljanskih srednjih šol, ki bi lahko bili deležni posredne diskriminacije zaradi pomanjkanja tolmačev za slovenski znakovni jezik, **se ustavi**.

2. Stroški v tem postopku niso nastali.

OBRAZLOŽITEV

Zagovornik načela enakosti (v nadaljevanju: Zagovornik) je izvedel za članek v Slovenskih novicah z dne 16. 10. 2021 z naslovom »Gluhi dijaki ostali brez tolmačev« (v nadaljevanju: članek). Naknadno je pregledal tudi prispevek oddaje RTV Slovenija »Prisluhnimo tišini« z dne 18. 9. 2021 z naslovom »Gluhi otroci v Ljubljani ostali brez tolmačev« (v nadaljevanju: prispevek TV oddaje).[1] V članku je bilo predstavljeno, da so ob začetku šolskega leta 2020/2021 nekateri gluhi dijaki srednjih šol v Ljubljani ostali brez tolmačev za slovenski znakovni jezik (v nadaljevanju: SZJ), čeprav jim pravico do storitev tolmačenja omogočata tako zakon kot ustava. Do te situacije je prišlo, ker je sistemsko zagotavljanje tolmačev za učence in dijake rednih srednjih šol urejeno na način, da te tolmače priskrbijo zavodi za gluhe in naglušne, in sicer iz nabora v zavodu zaposlenih tolmačev. V Ljubljani ima to vlogo Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana (v nadaljevanju: ZGNL). Ker pa so pred začetkom šolskega leta tri tolmačke, ki so bile zaposlene v ZGNL, dale odpoved, je tako za gluhe dijake, integrirane v druge srednješolske programe izobraževanja (torej ne tiste, ki jih ponuja ZGNL),[2] ostalo premalo tolmačev.

V članku je bilo navedeno, da je Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (v nadaljevanju: MIZŠ) ob nastalem problemu takoj pristopilo k njegovemu reševanju: ministrica naj bi izdala sklep, da učencem oz. dijakom lahko tolmačijo tudi zunanji oz. pogodbeni tolmači. Vendar pa naj bi se zapletlo pri plačilu. Direktorica Zavoda Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik (v nadaljevanju: Združenje tolmačev) je glede na članek navedla, da so tolmačke, ki so

[1] Dostopno na: https://4d.rtvslo.si/arhiv/prisluhnimo-tisini/174806191.
[2] V tem smislu Zagovornik uporablja izraz »redne srednje šole«.

se odzvale vabilu k sodelovanju, poročale, da pogoji dela niso primerno urejeni: niso bili znani ne urniki ne obdobje sklenitve pogodbe, poleg tega pa naj bi se z njimi pogajali za urno postavko, pa čeprav je ta določena s predpisom.[3]

Kot je navedla avtorica članka, je MIZŠ začelo pripravljati ustrezne pravne podlage, ki bi zavodom za gluhe in naglušne omogočale, da tolmačenje v SZJ zagotovijo s sklenitvijo pogodbe s strokovnimi delavci ali zunanjimi tolmači. Pri tem pa ni bilo znano, kako dolgo bodo morali čakati gluhi dijaki, ki so vključeni v srednješolske vzgojno-izobraževalne programe (s prilagojenim izvajanjem), da jim bodo tolmači za SZJ tako tudi dejansko nemoteno zagotovljeni.

Kot je opozorila direktorica Združenja tolmačev, so gluhi dijaki brez tolmačev izgubljeni, saj ne morejo slediti predavanjem profesorjev. In kot je bilo navedeno že v prispevku TV oddaje, kjer je svoje težave predstavila tudi ena od dijakinj ljubljanskih srednjih šol, je (bilo) v času epidemije/pandemije covida-19 to še posebej oteženo – saj maske, ki jih nosijo profesorji v razredu, dijakom onemogočajo branje z ustnic. Zato je direktorica Združenja tolmačev potem v članku še posebej opozorila, da gre za veliko in nedopustno diskriminacijo (pa čeprav le za šest dijakov ljubljanskih srednjih šol).

*

Zagovornik ugotavlja dejansko stanje glede možnega obstoja diskriminacije v obravnavanem primeru na podlagi z njim povezanih razpoložljivih podatkov ter določb Zakona o varstvu pred diskriminacijo (ZVarD). Sam postopek pred Zagovornikom urejajo členi ZVarD od 33 do 37 ter 40. člen. Za vsa vprašanja postopka, ki niso urejena z ZVarD, pa Zagovornik skladno z drugim odstavkom 3. člena Zakona o splošnem upravnem postopku (ZUP) subsidiarno uporabi slednjega. Ker gre pri ugotavljanju diskriminacije pri Zagovorniku za upravno zadevo, kot to izhaja iz narave samega primera (po drugem odstavku 2. člen ZUP), Zagovornik tako v postopku v zvezi z vprašanji, ki jih ZVarD ne ureja, postopa po določbah ZUP.

Zagovornik lahko skladno s prvim odstavkom 34. člena ZVarD začne obravnavo diskriminacije po uradni dolžnosti, če je o obstoju diskriminacije seznanjen na podlagi anonimnega predloga, predloga tretje osebe ali na drug način. Skladno z drugim odstavkom 34. člena ZVarD mora Zagovornik za obravnavo po uradni dolžnosti pridobi soglasje diskriminirane osebe, razen če te ni mogoče določiti ali je diskriminirana (večja) skupina oseb ali gre za primer, ki je splošno pomemben za varstvo pred diskriminacijo, kar Zagovornik oceni za vsak primer posebej.

Diskriminacija je v 4. členu ZVarD opredeljena kot vsako neupravičeno dejansko ali pravno neenako obravnavanje, razlikovanje, izključevanje ali omejevanje ali opustitev ravnanja zaradi osebnih okoliščin, ki ima za cilj ali posledico oviranje, zmanjšanje ali izničevanje enakopravnega priznavanja, uživanja ali uresničevanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin, drugih pravic, pravnih interesov in ugodnosti. Diskriminacija zaradi katere koli osebne okoliščine je prepovedana.

Med osebne okoliščine, skladno s 1. členom ZVarD, štejejo spol, narodnost, rasa ali etnično poreklo, jezik, vera ali prepričanje, invalidnost, starost, spolna usmerjenost, spolna identiteta in spolni izraz, družbeni položaj, premoženjsko stanje, izobrazba ali katera koli druga osebna okoliščina. Gre za prirojene ali pridobljene osebne značilnosti, lastnosti, stanja ali statuse, ki so praviloma trajno in nerazdružljivo povezani z določenim posameznikom in njegovo osebnostjo, zlasti identiteto, ali pa jih posameznik ne spreminja zlahka, ter na podlagi katerih se lahko oblikujejo različne skupine oseb in odnosi njihove pripadnosti.

[3] Tarifa za tolmače slovenskega znakovnega jezika (Uradni list RS, št. 106/12 in 167/21): 4. člen (cena storitev tolmačenja).

Diskriminacija se lahko dogaja na različnih področjih družbenega življenja, na katerih morajo sicer po 2. členu ZVarD državni organi, lokalne skupnosti, nosilci javnih pooblastil ter pravne in fizične osebe na vseh področjih oblastnega odločanja, delovanja v pravnem prometu in pri drugem svojem delovanju oziroma ravnanju v razmerju do tretjih oseb zagotavljati varstvo pred diskriminacijo oziroma enako obravnavanje vseh oseb. Ta področja so med drugim povezana tudi z vzgojo in izobraževanjem.

ZVarD opredeljuje več oblik diskriminacije, od katerih sta osnovni neposredna in posredna diskriminacija. Neposredna diskriminacija obstaja, če je oseba ali skupina oseb zaradi določene osebne okoliščine bila, je ali bi lahko bila v enakih ali podobnih situacijah obravnavana manj ugodno, kot se obravnava, se je obravnavala ali bi se obravnavala druga oseba ali skupina oseb (prvi odstavek 6. člena). Posredna diskriminacija pa obstaja, kadar je oseba ali skupina oseb z določeno osebno okoliščino bila, je ali bi lahko bila zaradi navidezno nevtralne določbe, merila ali prakse v manj ugodnem položaju kot druge osebe, razen če ta določba, merilo ali praksa objektivno temelji na legitimnem cilju in so sredstva za doseganje tega cilja ustrezna in nujno potrebna (drugi odstavek 6. člena). Poleg teh dveh oblik ZVarD opredeljuje tudi druge oblike diskriminacije (7. člen, natančneje od 8. do 11. člena): nadlegovanje (tudi spolno), navodila za diskriminacijo, pozivanje k diskriminaciji, viktimizacija. V primerih večkratne, množične, dolgotrajne oz. ponavljajoče se ali pa diskriminacije, ki bi lahko vsebovala težko popravljive posledice za diskriminirano osebo, še zlasti kadar je storjena v razmerju do otrok ali drugih slabotnih oseb, ZVarD prepoznava hujše oblike diskriminacije (12. člen).

ZVarD v svojem 13. členu določa tudi izjeme od prepovedi neposredne diskriminacije. Po njegovem splošnem določilu neenako obravnavanje zaradi določene osebne okoliščine ne pomeni diskriminacije, če takšno različno obravnavanje temelji na legitimnem cilju in so sredstva za doseganje tega cilja ustrezna, potrebna in sorazmerna (prvi odstavek 13. člena).

V postopku ugotavljanja diskriminacije velja po 40. členu ZVarD obrnjeno dokazno breme. To pomeni, da mora kršitelj, kadar diskriminirana oseba (ali drugi udeleženci oz. priče – z izjavami, navedbami in dokumenti ter drugimi dokazili) izkaže(jo) dejstva, ki upravičujejo domnevo, da je bila kršena prepoved diskriminacije, dokazati, da v obravnavanem primeru ni kršil te prepovedi, oziroma da je neenako obravnavanje dopustno (v skladu z ZVarD). Tako se breme dokazovanja prevali na domnevnega kršitelja – vendar le takrat, kadar so s strani domnevno diskriminirane osebe (ali s pomočjo pridobljenih podatkov drugih oz. tretjih oseb) izkazana dejstva, ki s svojo verjetnostjo upravičujejo domnevo, da je bila kršena prepoved diskriminacije. Le tako je namreč izpolnjeno t. i. trditveno breme.

Za ugotovitev diskriminacije mora torej Zagovornik prepoznati osebno okoliščino kot razlog neenakega obravnavanja, opredeliti področje družbenega življenja, na katerem se lahko diskriminacija dogaja, ter ugotoviti njeno obliko in dejanski poseg v človekove ali druge pravice, temeljne svoboščine, določene pravne interese ali ugodnosti domnevno diskriminirane osebe. Pri tem mora ugotoviti, ali med temi elementi dejansko obstaja vzročna zveza (predvsem ali je neenakega obravnavanja oseba deležna prav zaradi določene osebne okoliščine) ter ali je oseba v primerljivem položaju s skupino oseb, ki jih domnevni kršitelj obravnava drugače (ker te nimajo osebne okoliščine, ki bi lahko bila razlog diskriminacije). V primeru možne neposredne ali posredne diskriminacije pa mora Zagovornik (ob izpolnitvi vseh predhodnih elementov) nazadnje še preveriti, ali neenako obravnavanje ne spada v katero od možnih izjem od prepovedi diskriminacije.

*

Ker je bil Zagovornik o domnevnem obstoju diskriminacije gluhih dijakov ljubljanskih srednjih šol seznanjen na podlagi članka in prispevka v medijih, je dne 9. 11. 2021 začel obravnavo diskriminacije po uradni dolžnosti. Pri tem je ocenil, da gre za primer, ki je splošno pomemben

za varstvo pred diskriminacijo in zato ne potrebuje pridobitve soglasja (domnevno) diskriminiranih oseb.

Zagovornik je preliminarno ugotovil, da bi v obravnavanem primeru lahko šlo za hujšo posredno diskriminacijo gluhih in naglušnih dijakov, ki so vključeni v redne ljubljanske srednje šole, na katerih imajo za prilagojeno izvajanje vzgojno-izobraževalnega programa skladno z odločbami o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami pravico do tolmača za SZJ. Gluhi in nekateri naglušni dijaki brez tolmačev so namreč zaradi svoje osebne okoliščine invalidnosti (gluhote ali naglušnosti) obravnavani manj ugodno od slišečih dijakov, saj pouku zelo težko sledijo oz. mu ne morejo slediti. To pa pomeni, da je obstajala verjetnost, da uresničevanje ustavne pravice do izobraževanja tem dijakom oz. dijakinjam dejansko ni bilo zagotovljeno. Takšen poseg bi lahko pomenil kršitev 57. člena Ustave Republike Slovenije[4] (v nadaljevanju: Ustava RS) v povezavi z njenim 14. in 62.a členom.

Po tretjem odstavku 57. člena Ustave RS država ustvarja možnosti, da si državljani lahko pridobijo ustrezno izobrazbo. Po prvem odstavku 14. člena Ustave RS so vsakomur v Sloveniji zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj, invalidnost ali katerokoli drugo osebno okoliščino. Po 62.a členu Ustave RS sta zagotovljena svobodna uporaba in razvoj slovenskega znakovnega jezika, njegovo uporabo in položaj uporabnikov pa ureja zakon.

Zakon o izenačevanju možnosti invalidov (v nadaljevanju: ZIMI) v tretjem odstavku 3. člena določa obveznost primerne prilagoditve. Ta pomeni potrebne zakonodajne, upravne in druge ukrepe, ki ne nalagajo nesorazmernega bremena, kadar so v posameznem primeru potrebni, da se osebam z invalidnostmi na enaki podlagi kot drugim zagotovi uživanje ali uresničevanje pravic in svoboščin. Nadalje ZIMI v 11. členu določa obveznost zagotavljanja dostopa do vključujočega izobraževanja: invalidom se mora zagotavljati vključevanje v programe izobraževanja na vseh ravneh in vseživljenjsko učenje v okolju, v katerem živijo, kot to velja za druge državljane. Pri tem se za diskriminacijo ne štejeta vključevanje v različne programe, kot so posebni in prilagojeni programi, ter prilagoditve rednih programov, ki so prilagojeni invalidovim sposobnostim. Po drugem odstavku 11. člena pa imajo invalidi pravico do ustreznih prilagoditev pri vključevanju v vzgojni, šolski ali študijski proces in pravico do primernih prilagoditev šolskega oziroma študijskega procesa individualnim potrebam invalida.

Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika[5] (v nadaljevanju: ZUSZJ) med drugim v drugem delu prvega odstavka 13. člena določa, da ima gluha oseba, ki ima status dijaka ali študenta, pravico do tolmača za znakovni jezik zaradi dodatnih potreb, povezanih z izobraževanjem, skupaj največ 100 ur letno.

Določba 8. člena Pravilnika o dodatni strokovni in fizični pomoči za otroke s posebnimi potrebami[6] (v nadaljevanju: Pravilnik), ki temelji na četrtem odstavku 30. člena Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami[7] (v nadaljevanju: ZUOPP-1), pa določa, da se gluhim in naglušnim otrokom, ki se sporazumevajo v slovenskem znakovnem jeziku in so usmerjeni v izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, na podlagi strokovnega mnenja z odločbo o usmeritvi prizna tudi pravica do tolmača slovenskega znakovnega jezika.

Če gluhi dijaki v ljubljanskih (rednih) srednjih šolah nimajo zagotovljenih tolmačev za SZJ, to pomeni, da se primerna prilagoditev po ZIMI, ki jo predvideva Pravilnik, temelječ na ZUOPP-1

[4] Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99, 75/16 – UZ70a in 92/21 – UZ62a

[5] Uradni list RS, št. 96/02

[6] Uradni list RS, št. 88/13 in 108/21

[7] Uradni list RS, št. 58/11, 40/12 – ZUJF, 90/12, 41/17 – ZOPOPP in 200/20 – ZOOMTVI

in ZUSZJ, dejansko ne izvaja. Ker pa izvajanje primerne prilagoditve na določenem področju družbenega življenja za določene osebe z invalidnostjo pomeni preprečevanje njihove posredne diskriminacije (po ZVarD), v zadevnem primeru neizvajanje primerne prilagoditve na način storitev tolmačenja SZJ lahko predstavlja posredno diskriminacijo gluhih (in nekaterih naglušnih) otrok oz. mladostnikov na področju izobraževanja.

Zagovornik je začetno ugotovil, da v članku in v prispevku TV oddaje izkazana dejstva upravičujejo domnevo, da je bila v zadevnem primeru kršena prepoved diskriminacije. Kot domnevnega kršitelja je na podlagi do tedaj predstavljenih dejstev Zagovornik prepoznal pristojno ministrstvo MIZŠ (v povezavi s konkretnimi šolami in ZGNL). Sicer je MIZŠ, kot je predstavljeno v članku, takrat že pristopilo k reševanju problema, vendar pa obenem še ni bilo jasno izkazano, ali prizadeti dijaki oz. dijakinje ostajajo naprej brez svojih tolmačev oz. tolmačk.

*

Zagovornik se je z namenom pridobiti čim več podatkov o dejanskem stanju obrnil na ključne institucije v zadevi obravnavanega primera. Tako je dne 18. 11. 2021 poslal svoje dopise na MIZŠ, Združenje tolmačev in ZGNL. Vse institucije je zaprosil, da mu odgovorijo in pojasnijo sledeče: kako trenutno rešujejo nastali problem; kateri so zadržki, da se problema še ni rešilo (ali je dejanski problem še neobstoječa pravna podlaga ali kaj drugega); kako dolgo bodo morali gluhi dijaki ljubljanskih srednjih šol še čakati na svoje tolmače oz. tolmačke; kdo oz. katera institucija je za nastalo situacijo najbolj odgovorna (in kako pri tem sami vidijo vlogo svoje institucije).

Dne 26. 11. 2021 je Zagovornik prejel dopis Združenja tolmačev, dne 29. 11. 2021 dopis MIZŠ in dne 6. 12. 2021 še dopis ZGNL. Na podlagi odgovorov vseh treh institucij je Zagovornik ugotovil, da je osrednji problem, ki se še ni povsem razrešil, vprašanje ureditve ustreznega plačila za storitev tolmačenja registriranih tolmačev oz. tolmačk SZJ, ki (lahko) izvajajo svoje storitve za omenjene dijake oz. dijakinje. Vendar pa to konkretno vprašanje presega pristojnosti Zagovornika. Za ugotavljanje posredne diskriminacije je pomembno, ali nerazrešitev problema ureditve plačil ogroža izvajanje primerne prilagoditve za gluhe dijake in dijakinje ali ne.

MIZŠ je pojasnilo, da je ZGNL v letu 2021 objavil dva razpisa za delovna mesta tolmačev v SZJ (za katere sredstva zagotavlja MIZŠ), in sicer dne 20. 7. 2021 za sedem in 8. 9. 2021 za še tri delovna mesta. Z dnem 31. 8. 2021 so namreč delovno mesto za tolmača (v ZGNL) odpovedale tri strokovne delavke. MIZŠ je pri tem pojasnilo, da so omenjene strokovne delavke delovno mesto zapustile zaradi povečanega povpraševanja po storitvah tolmačev na trgu, ki ga narekuje vpis SZJ v Ustavo RS (omenjeni 62.a člen). Na trgu namreč ni zainteresiranih strokovnih delavcev z znanjem SZJ.

MIZŠ je zaradi nastale situacije pomanjkanja tolmačev za dijake izdalo Sklep o nujnih kadrovskih ukrepih za nemoteno delovanje vzgojno-izobraževalnih zavodov, ki je bil 17. septembra 2021 objavljen v Uradnem listu RS, ZGNL pa je na svoji spletni strani nemudoma objavil poziv za izvajanje nalog tolmačenja v SZJ ter o nastalih težavah obvestil Združenje tolmačev. Ministrica MIZŠ je potem izdala Sklep o vrednosti urne postavke za plačilo storitev strokovnih delavcev z nalogami tolmačenja v šolskem letu 2021/2022 v višini 15 evrov. MIZŠ je pojasnilo, da je to več, kot ministrstvo plačuje uro učitelja, vendar po pogovorih z ZGNL tudi za to urno postavko nihče iz liste tolmačev ni želel opravljati rednega dela, saj so zahtevali postavko, ki velja za občasno delo in je objavljena v Tarifi za tolmače slovenskega znakovnega jezika. V eni šolski uri pa to pomeni plačilo 37 evrov. MIZŠ je pri tem izpostavilo, da se ne obseg ne vsebina dela tolmačev v vzgoji in izobraževanju ni spremenila, poleg tega pa da mora spoštovati tudi pravičnost plačnega sistema vseh strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju.

Ker ZGNL na začetku šolskega leta torej ni imelo dovolj svojih tolmačev oz. tolmačk, da bi lahko na podlagi 55. člena Pravilnika drugim (rednim) srednjim šolam zagotovil svoj kader za opravljanje dodatne strokovne pomoči (v okviru dejavnosti za premagovanje primanjkljajev, ovir oz. motenj dijakov in dijakinj), so morale šole za to poskrbeti same. Pri tem je ZGNL opozoril, da je dolžnost vsake šole, da na podlagi individualiziranega programa (prilagojenega izvajanja) gluhemu otrok omogoči sodelovanje v vzgojno-izobraževalnem programu. Ob upoštevanju 37. člena ZUOPP-1 je zagotavljanje izvršitve odločbe (Zavoda Republike Slovenije za šolstvo) o usmeritvi otroka s posebnimi potrebami v izključni pristojnosti vzgojno-izobraževalnega zavoda, v katerega je otrok usmerjen, oz. ravnatelja, ki ta zavod vodi. 37. člen ZUOPP-1 namreč določa, da ravnatelj vzgojno-izobraževalna zavoda imenuje strokovno skupino za pripravo in spremljanje individualiziranega programa. Slednji pa za gluhe (in naglušne) otroke oz. dijake po šesti alineji tretjega odstavka 36. člena ZUOPP-1 predvideva izvajanje tolmačenja v SZJ.

V postopku je bilo na podlagi navedb MIZŠ in Združenja tolmačev ugotovljeno, da so tri srednje šole za pet gluhih dijakinj tolmačenje v SZJ zagotovile. Pri tem so stroške tolmačenja prevzele same šole po veljavni tarifi, v upanju, da jim jih bo MIZŠ povrnilo, saj naj same ne bi razpolagale s sredstvi za plačilo stroškov tolmačenja (kot je opozorilo Združenje tolmačev).

Za enega dijaka pa naj takrat ena od srednjih šol tolmačenja v SZJ še ne bi bila uredila, kakor je Zagovornik izvedel s strani MIZŠ (slednje pa s strani ZGNL). Zagovornik je zato s posebnim dopisom dne 3. 12. 2021 MIZŠ zaprosil za dodatne informacije o omenjeni šoli in dijaku.

Dne 10. 12. 2021 je Zagovornik prejel dopis MIZŠ, v katerem je to posredovalo podatke, ki jih je pridobilo s strani ZGNL. Zagovornik je izvedel, da se je omenjeni dijak želel prepisati na ZGNL, a mu zaradi neizpolnjevanja določenih pogojev to ni uspelo. Zato se je odločil zaključiti srednje šolanje na šoli, ki jo naprej obiskuje. Povedal pa naj bi, da je šolanje zdaj bolj zahtevno, ker ima veliko manj tolmačenja (v SZJ) kot v preteklih letih in da pouku zato težko sledi. Po informacijah MIZŠ naj bi že dva tolmača SZJ, ki bi sicer lahko opravljala storitev tolmačenja za dijaka, odpovedala sodelovanje. V svojem dopisu pa je MIZŠ še posebej izpostavilo, da je sámo financer in ne izvajalec izpolnjevanja določb o usmeritvi (otrok s posebnimi potrebami), vendar da se je kljub temu takoj, ko je bilo seznanjeno s problematiko, vključilo v aktivno pomoč in reševanje nastale situacije.

Z namenom pridobitve podatkov o dejanskem stanju se je Zagovornik z dopisom dne 21. 12. 2021 obrnil še neposredno na srednjo šolo omenjenega dijaka. Dne 28. 12. 2021 je prejel odgovor. V. d. ravnateljice šole je pojasnila, da je imel dijak v drugem in tretjem letniku redno tolmačko, ki ga je sicer spremljala že od malega. Ko pa je v začetku zadnjega šolskega leta ZGNL sporočil, da dijaku tolmača (oz. tolmačke) ne more zagotoviti, je za šolo nastal problem, ki so ga morali brez pomoči drugih sami rešiti. Kmalu jim je dijak predstavil novega tolmača in za plačilo so se dogovorili, vendar pa ga kasneje ni več bilo k njim. Potem je prišla nova tolmačka, ki pa so jo videli le enkrat. Zadnji mesec in pol (tj. od začetka oz. sredine meseca novembra 2021) ima dijak novo tolmačko, ki je redno pri pouku in tudi plačilo za opravljeno delo je zagotovljeno, kot je navedla v. d. ravnateljice šole. Pri tem je še poudarila, da ima dijak veliko ur odsotnosti od pouka, s čimer je imel sicer že prej probleme, ko je potreboval posebne spodbude, da je prihajal k pouku. V. d. ravnateljice šole je zavrnila »obtožbo«, da za dijaka ne bi naredili vsega, kar bi morali. Pri tem je poudarila, da se dijaku ne da pomagati, ča ga ni pri pouku.

*

Zagovornik je na podlagi podatkov prejetih s strani MIZŠ, ZGNL in Združenja tolmačev ter šole ugotovil, da so ljubljanske srednje šole situacijo, v kateri je bilo zaradi pomanjkanja tolmačev SZJ ogroženo izvajanje primerne prilagoditve za njihove gluhe dijake, uspešno sanirale. Tako so poskrbele za nadaljnje preprečevanje posredne diskriminacije petih dijakinj in enega dijaka,

ki bi bili sicer zaradi svoje gluhote brez tolmačev SZJ v slabšem položaju od svojih vrstnikov v izobraževalnem procesu.

Obenem je Zagovornik ugotovil, da so šole, ki jih obiskujejo omenjene dijakinje in dijak, in torej ne MIZŠ ali ZGNL ali Združenje tolmačev, tiste institucije, ki so na podlagi določb ZUOPP-1 odgovorne, da za te dijake omogočijo izvajanje programov izobraževanja na ustrezno prilagojen način, ki preprečuje njihovo posredno diskriminacijo. Če šole te diskriminacije ne bi preprečevale, bi lahko bila vsak od šol prepoznana kot kršiteljica prepovedi diskriminacije (po drugem odstavku 4. člena ZVarD). Ker pa so šole za izvajanje tolmačenja v SZJ poskrbele (skladno z določbami ZUOPP-1 in Pravilnika), je Zagovornik ugotovil, da so tako za svoje dijake oz. dijakinje omogočile nadaljnje izvajanje primerne prilagoditve (skladno s tretjim odstavkom 3. člena ZIMI) in s tem poskrbele za nadaljnje preprečevanje njihove posredne diskriminacije (po drugem odstavku 6. člena ZVarD).

Čeprav je na začetku postopka obstajala domneva, da je kršitelj prepovedi diskriminacije MIZŠ (v povezavi s šolami in ZGNL; tako je izpostavljalo predvsem Združenje tolmačev), se je tekom postopka izkazalo, da MIZŠ ne more biti kršitelj, saj ni odgovorni izvajalec odločb o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami. Je pa, kot je MIZŠ opozorilo, financer programov izvajanja teh odločb (oz. primernih prilagoditev). Če pa bi se v prihodnje izkazalo, da šole zaradi nezagotovljenih finančnih sredstev ne bi mogle poskrbeti za izvajanje tolmačenja v SZJ za svoje gluhe in naglušne dijakinje in dijake, bi to pomenilo, da pomemben ali celo bistven del odgovornosti za takšno situacijo nosi MIZŠ (v povezavi z Združenjem tolmačev).

Zagovornik je na podlagi vseh ugotovljenih dejstev in okoliščin primera skladno s četrtim odstavkom 135. člena ZUP postopek zaključil s sklepom, da se obravnava diskriminacije gluhih dijakov ljubljanskih srednjih šol, ki bi lahko bili deležni posredne diskriminacije zaradi pomanjkanja tolmačev za slovenski znakovni jezik, ustavi, kakor izhaja iz 1. točke izreka tega sklepa.

Skladno s prvim odstavkom 35. člena ZVarD je postopek pri Zagovorniku za stranke brezplačen. Zato je Zagovornik sklenil, da posebni stroški v tem postopku niso nastali – kakor izhaja iz 2. točke izreka tega sklepa.

Pouk o pravnem sredstvu:
Zoper ta sklep ni pritožbe, dovoljen pa je upravni spor. Upravni spor lahko stranka sproži s tožbo, ki jo v 30 dneh od vročitve sklepa vloži na Upravno sodišče Republike Slovenije, Fajfarjeva ulica 33, 1000 Ljubljana. Tožbo vloži neposredno pisno ali jo pošlje po pošti. Skupaj z morebitnimi prilogami jo vloži v najmanj treh izvodih. K njej mora priložiti tudi ta sklep v izvirniku ali prepisu.

Postopek vodil:
Aljoša Gadžijev
Svetovalec Zagovornika I

Miha Lobnik
ZAGOVORNIK NAČELA ENAKOSTI